

Uit de memoires van Giljom van Peter van Lemme (2)

Bertho Theunissen

In een brief van februari 1989 aan mij gericht, verhaalt Guillaume Theunissen¹ over onze familie Theunissen-Heggen, kinderen, kleinkinderen en echtgenoten, uitgebreider over zijn vader, de oude behuizing en de nieuwbouw, de beroepsactiviteiten en anekdotes. Hij zal het ook hebben over zijn "noonk" Lambert alias Jeunke en tevens mijn grootvader.

Uit mijn herinnering

Ofschoon de "Theunissen"-stam van oudst in Bolder heeft geleefd, is het gezin van Lambert² Theunissen-Heggen zich in Zussen op het Deunsje komen vestigen.

Huis Lemme in Bolder

Hun eerste drie kinderen werden in Herderen³ geboren en slechts het vierde, uw grootvader, zou het eerste kind zijn dat het levenslicht in Zussen in 1871 aanschouwde. Zo moest de familie omstreeks 1870 van Herderen naar Zussen zijn verhuisd. In welke omstandigheden of om welke reden is mij niet bekend. Mij is bijgebleven hetgeen ik vernam. Grootvader Lambert stierf in 1905 en mijn grootmoeder in 1901. Het ouderlijk pand werd in vijf delen verdeeld, zodat de volgende vijf kinderen eigenaar werden van een deel:

- *Merieke, geboren op 12-12-1867 en gehuwd met Paulus Lenaerts, metselaar*
- *Trui, geboren op 10-09-1869 en gehuwd met Libert Slangen, metselaar-aannemer*

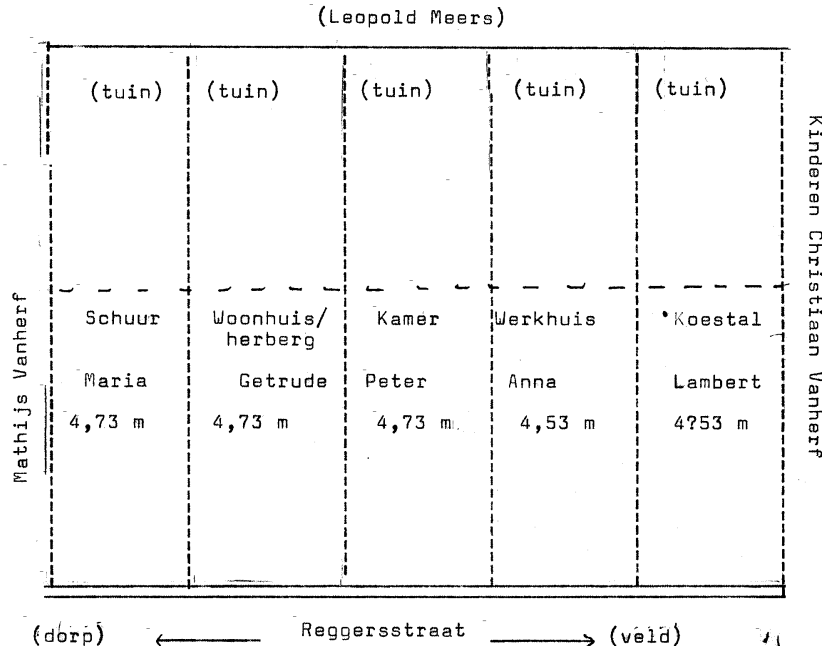
1 Zie Gogri, jaargang 6, nr. 3, blz. 29

2 In de volksmond ook Lemme genoemd, hij groeide op in het huis Lemme te Bolder.

3 Het gezin woonden vanaf hun huwelijk in 1865 tot 1870, wellicht in een huurhuis, op de Steenweg nr. 2 te Herderen. Op 11-02-1870 verhuizen ze naar het Deunsje (Op het einde, de Reggerstraat) in Zussen.

- Peter, geboren op 28-11-1879 en gehuwd met Maria Hansen, mijn ouders
- Anna, geboren op 20-05-1874 en gehuwd met Evrard Reggers, schoenmaker
- Lambert, geboren op 26-05-1871 en gehuwd met Helena Slangen, zuster van Libert Slangen.

De volgorde hierboven geven de percelen aan van links naar rechts.

De volledige voordien bestaande behuizing en annex werden na de verdeling tot aan de grond afgebroken en er werden vijf nieuwe eengezinswoningen opgetrokken. De hele verbouwing werd blijkbaar uitgevoerd door, of tenminste onder de leiding van Libert Slangen die aannemer speelde, maar er mag geredelijker wijze verondersteld worden dat er zowat met verenigde krachten gewerkt werd, al was het maar om de kosten zo laag mogelijk te houden. Grote weelde was er toen niet onder de gewone bevolking.

Vóór de verdeling was dus het pand één geheel, waarin benevens de woning er een café⁴ was, of was geweest, schrijnwerkerij. De drie zonen en vader waren schrijnwerkers. Er was ook sprake van beesten, dat betekende dat men er één of meerdere koeien en kleinere huisdieren op nahield. Gezien de armelijke tijden en ook door traditie kweekte bijna iedereen dieren, gaande van konijnen, hennen, varkens, schapen, geiten tot een koe, zelfs twee zonder daarom een echt boerenbedrijf te hebben. Dat is pas beginnen af te nemen op het einde van de jaren twintig toen er een kortere periode van betrekkelijke welstand is geweest voor de werklieden, omdat de industrie en zeker de bouw tijdelijk goed floreerden. Daarna is de wereldcrisis van begin van de jaren 30 gekomen.

Op het platte land was men van oudsher uit noodzaak aangewezen op het kweken van zijn eigen voedsel. Een voorbeeld: tussen De Nieuwe Poel en tot aan de winning Devue, dus op het gedeelte dat Het Deunsje werd genoemd, waren in de jaren 1930 elf à twaalf boeren, d.w.z. huishoudens die minstens één paard hadden en van de opbrengst van het boeren leefden. Dat was in de rest van het dorp en overal elders niet anders.

⁴ Het is in dit café dat in 1896 een stichtingsvergadering gehouden werd voor een zangmaatschappij van de jeugd van Zussen met als benaming "Vreugd in Deugd", waar later de harmonie uit ontstond. (bron: boek "Koninklijke Harmonie Vreugd in Deugd 1899-1999", Mathieu Slangen)

Grootvader en zijn zonen werkten dan ook veel aan het boerenalaam en aldus moest er veel buiten geschrijnwerkt worden. Vandaar dat er tussen de straat en de behuizing ruimte was voor het boerenalaam dat moest hersteld worden. Bovendien bevond zich op dat voorhof een "zaagkuil", waar bomen tot planken en balken gezaagd werden, maar dan met de hand. Zwaar werk hoorde ik pa altijd zeggen en wanneer er moest gezaagd worden en het was etenstijd, dan zou een mens van de honger in het tafelblad hebben kunnen bijten. Ik heb voor enkele jaren in Alden Biesen nog zo een opstelling van een bomenzagerij gezien. Echt iets voor bodybuilders. Ik kan mij echter voorstellen dat ze er de moed in hielden met tussendoor een "dreupke. Trouwens men at 's morgens alvorens beginnen te werken en rond 9 uur werd er opnieuw gegeten, hetgeen toen een algemeen gebruik was bij mensen die hard werk deden zoals metsers en boeren. Ook om 15 à 16 uur werd er opnieuw gegeten: het koffiedrinken. De verdeling van het ouderlijk erf moet indertijd niet zonder slag of stoot zijn verlopen. Er waren bepaalde wrijvingen ontstaan die volgens mij pas begin van de jaren dertig volledig zijn weggeëbd. Hoe kon het anders er waren bij de deling zeven partijen betrokken met ieder zijn aangetrouwde partner. Wat ooit de eigenlijke oorzaak is geweest is mij nooit duidelijk geworden.

THEUNISSEN, Lambertus , rademaker (1871), schrijnwerker (1875)	
* 13-03-1837 Bolder + 28-09-1905 Zussen x 20-11-1865 Zichen-Zussen-Bolder HEGGEN, Maria Margaretha , dienstmeid * 02-12-1835 Limmel, Meerssen + 18-02-1901 Zussen	
Kinderen:	
1.	Beatrix * 12-09-1866 Herderen + 02-11-1938 Zussen x 08-05-1903 Zichen-Zussen-Bolder Hubertus BIESMANS
2.	Maria naaister (1897) * 12-12-1867 Herderen + 19-12-1953 Zussen x 07-05-1897 Zichen-Zussen-Bolder Paulus Hubertus LENAERTS
3.	Maria Gertrudis dienstmeid (1896) * 10-09-1869 Herderen + 26-09-1909 Munsterbilzen x 21-02-1896 Zichen-Zussen-Bolder Libertus SLANGEN
4.	Lambert schrijnwerker * 26-05-1871 Zussen + 07-10-1947 Zussen x 12-10-1901 Zichen-Zussen-Bolder Helena SLANGEN
5.	Pieter Joannes * 12-10-1872 Zussen + 30-12-1872 Zussen
6.	Agnes * 14-05-1874 Zussen + 04-05-1923 Zussen x 22-06-1906 Zichen-Zussen-Bolder Everard Joseph REGGERS
7.	Johannes schrijnwerker (1905) * 08-10-1875 Zussen + 24-04-1948 Zussen x 30-06-1905 Zichen-Zussen-Bolder Maria Genoveva Mathildis GIELEN
8.	Pieter Mathijs schrijnwerker * 28-11-1879 Zussen + 25-05-1962 Zussen x 10-01-1908 Zichen-Zussen-Bolder Maria Johanna Genoveva HANSEN

Van de drie zonen van de familie L. Theunissen-Heggen is er slechts één erin geloot en moest dus soldaat worden, namelijk de jongste mijn vader (Pieter Theunissen). Hij was van de klas van 1899 en moet zowat 2 jaren te Luik zijn soldatenplicht hebben vervuld.

Hij trouwde in 1908 en had bij het uitbreken van wereldoorlog I twee kinderen: Maria en Helena. In augustus 1914 werd hij gemobiliseerd en zwaaide pas terug af in 1919. Hij was van de laatste klas die men toen heeft binnengeroepen om aan de oorlog deel te nemen. Van Luik moest in 1914, zoals bekend, het leger zich wegens de Duitse overmacht

terugtrekken op Antwerpen, vandaar op Holland, waar velen zich aan de Nederlandse autoriteiten overgaven, met het gevolg dat zij in Holland een tijd lang werden geïnterneerd en daarna aan het werk gezet. Pa is echter dan naar Engeland overgestoken en vandaar terug naar

Frankrijk. Waarschijnlijk omdat hij één van de oudste opgeroepen soldaten was is hij bij de troepenbevoorrading terecht gekomen met het gevolg dat hij de rest van de oorlog in Noord-Frankrijk heeft doorgebracht, meestal varend op binnenschepen die de troepenmacht aan de IJzer moesten bevoorraden. Nogmaals tegenslag had hij op het einde van die oorlog, wanneer zijn eenheid op Antwerpen werd teruggetrokken en mede van de laatste in 1919 gedemobiliseerd werd. Hij heeft al die tijd dat hij onder de wapens was vrouw en kinderen niet meer gezien.

Als jongste kleinkind van de stam Theunissen-Heggen, geboren in 1923, gaat mijn verste herinnering terug tot het einde van de jaren twintig, hier en daar een uitschieter niet te na gesproken.

Hoe zag het er toen uit qua bewoning op het "Deunsje"?

- *Huis nr. 1: De eigenaren-bewoners waren Paulus Lenaerts en Merieke Theunissen. Zij hadden vier kinderen, waarvan de twee jongens doofstom waren. Ze hielden daar een café. Paulus was metsler in Luik. Hij hield van een borrel en vrolijk zijn. Hij was een geboren verteller. Toen zijn zonen eenmaal hun opleiding te Maaseik als kleermakers beëindigd hadden omstreeks 1930, werd het café gesloten om de jongens een werkplaats te verschaffen. De jongste zoon Leonard is vroegtijdig aan de tering gestorven circa 1933.*
- *Huis nr. 2: Hier woonden Richard Vos getrouwd met Catharina Slangen. Zij was de dochter van Libert Slangen en Gertrude Theunissen. Zij hadden toen vier kinderen, maar een jongen stierf voor hij kon lopen. Zij verhuisden in 1935-1936 via een huurwoning in de Herenstraat nu de Mgr.-Trudo-Jansstraat, hier werden nog twee meisjes geboren, naar hun definitieve woonst op de Misweg, deel van het ouderlijk bedrijf. Nadien werd het huis steeds door huurders bewoond.*
- *Huis nr. 3: De eigenaren-bewoners waren Pieter Theunissen en Maria Hansen, mijn ouders. Vier kinderen: drie meisjes en een jongen. Pa werkte toen als schrijnwerker in de huizenbouw te Luik. dagelijks over en weer met de stoomtram. Wat betekende: vroeg opstaan circa vijf uur en laat circa zeven uur onderweg, terug thuis als de tram op tijd was. Dit was nog al eens het geval. Het kon en kwam frequent voor dat de tram een berg niet op kon bij gebrek aan voldoende stoom. In dat geval moest men uitstappen om de last lichter te maken en te voet naar boven te gaan, ofwel liet men de tram stilletjes terug achteruit naar beneden lopen om dan opnieuw met volle stoom naar boven te rijden of te kruipen. Zo rond de tijd dat onze moeder vroegtijdig is gestorven op paasdag 27-03-1932, heeft pa werk gevonden bij de zoon van zijn broer, uw nonk Willem in het nr. 5, waar Willem toen even vroeger voor eigen rekening een schrijnwerkeratelier had geopend. In 1949 heeft mijn zuster Lena, het gezin Antoon Liket-Theunissen, het huis overgehouden. Hun kinderen zijn van daar uitgevlogen en nu na beider dood, Toonsje is gestorven in 1983, Lena in 1988, staat het huis te koop. Het is merkwaardig dat geen van de vijf huizen na twee generaties, nog in handen zijn van de familie. Mijns inziens hadden op het voorvaderlijke erf slechts drie, hoogstens vier nieuwe huizen mogen terug gebouwd worden. Gedane zaken nemen echter geen keer.*
- *Huis nr. 4: Hier waren de eigenaars Ervvard Reggers-Theunissen Anna. Dit huis is zover ik weet nooit door de eigenaars bewoond, maar heeft steeds als huurhuis gediend, voor ofwel een van de kinderen, ofwel door vreemde huurders. In zover ik mij herinner waren de huurderbewoners:*

• *Lambert Theunissen-Slangen (uw grootvader)*

- Een douanebeambte met zijn vrouw
- Jan Heedfeld-Meex
- Cornelis Onclin-Reggers Liesbeth (dochter van de eigenaar)
- Mathieu Vos-Wolfs
- Mathieu Jans-Reggers Eva (dochter van de eigenaars)

Waarom uw grootouders er ooit in gewoond hebben, daarvoor heb ik geen verklaring en moet uw vader u wel weten te vertellen.

Daarna is het huis gekocht door Willem Scholberg-Theunissen Marie (uw tante) en veranderd, aangezien zij door erving ook eigenaars waren geworden van huis nr. 5 en beide huizen tot een buitenverblijf hebben omgevormd.

Voor naar schatting 6 à 7 jaar (na de dood van Willem en Marie) is het huis (nrs. 4 en 5) dan verkocht geworden aan een jonge familie van Zichen die er nu nog in wonen.

Huis nr. 5: De eigenaars waren Lambert Theunissen-Slangen. Daar waar oorspronkelijk de

Jeunke

eerste drie huizen een voorgevel hadden in baksteen, waren deze van de huizen vier en vijf in mergelsteen opgetrokken. Dit huis is nooit als woning gebruikt, maar is van bij zijn inrichting als werkplaats (schrijnwerkerij en opslagplaats) gebruikt. Lambert Theunissen (uw grootvader) had er zijn werkplaats en het is pas rond 1929 à 1930 dat zoon Willem er een uitgebreide atelier van gemaakt heeft. Zoals gezegd werkte mijn vader na de eerste wereldoorlog in Luik. De derde van de gebroeders Jan Theunissen-Gielen moet denkkelijk van in of na de oorlog zijn stiel in Maastricht uitgeoefend hebben. Dit maar om u duidelijk te

maken dat Noonk (uw grootvader) om zo te zeggen de ouderlijke stiel (boerenschrijnwerkerij) een tijd lang alleen in dit atelier heeft uitgeoefend. Sporadisch moeten daar ook zijn drie zonen (Willem, Lambert en Kobus) gewerkt en geholpen hebben. In dat huis heeft hij, uw grootvader, altijd tot bij zijn dood in 1947, zijn stiel beoefend. Uw vader zal hierover meer afweten natuurlijk. Zoals gezegd heeft zoon Willem rond de jaren 1929 à 1930 in het huis een moderne schrijnwerkerij gevestigd, waar met behulp van een capaciteitsvolle zaag- en schaafmachine, later nog een "toupie" erbij, met drie à vier gastenstielmannen werd gewerkt. Vooral de bouw was het eerste doel van dit vrij goed draaiende atelier. Ik heb daar vele werklieden als gast zien komen en gaan en van sommigen heb ik een bijzondere herinnering overgehouden.

Wat al kattenkwaad (of nog erger) Lambert Vos⁵, uit het huis nr. 2 en ikzelf daar in de schrijnwerkerij, het wèrkes hebben uitgestoken, want we waren er niet weg te houden, tenzij we buiten vlogen. Lambert en ik waren op vijf dagen na juist even oud. Maar regelmatig hadden ze ons daar ook nodig om bijvoorbeeld aan de slijpsteen te draaien, wat voor onze onvolwassen spieren soms een hele karwei was, afhankelijk van hoelang er moest gedraaid worden of hoe zwaar het te slijpen gereedschap was. Ook het opruimen van de schavelingen en opstoken daarvan was een eer die ons regelmatig te beurt viel.

⁵ Lambert Vos (°20-03-1923 +19-06-2007), gehuwd met Maria Anna Comhair.

Huidige toestand op het Deunsje

Anekdoten:

Mathieu Stroeken⁶ alias Mathieu van de Par van de Waterstraat was een jaargenoot en heel naïef om niet erger te zeggen, had zo zijn gangen na de school op de boerderij van Hem Lenaerts alias Hem van Zjerzjen⁷ boven op de Waterstraat en werd dan ook regelmatig met een of andere opdracht de baan opgestuurd.

Zo moest hij van de boerin Trui⁸ een nieuwe melkstoel komen bestellen bij noonk, uw grootvader. "Goed" zei noonk "Maar hebt gij ook de maat bij van Trui haar koont?" Wat Mathieu natuurlijk niet bij had. "Ja" moet noonk gezegd hebben: "Dan moet ge die maat eerst gaan nemen en mij brengen". Later vernamen wij dat Mathieu gewetensvol en te goeder trouw die boodschap aan Trui heeft overgemaakt.

Noonk speelde ook haarkapper, dus alleen knippen, voor een aantal mensen, meestal boeren en voor ons, de snotneuzen uit de omgeving. Dat was voor ons niet het plezierigste kwartier van de dag. Alles ging eraf op een struifke na. Beeld u in: een oude stoel en daarop planken of een kistje opdat we hoog genoeg zouden zitten. Noonk trok dan zijn blauwe werkvoorschoot uit en hing ons die om en dan ... begon de pijnlijke operatie. Knippen deed hij met een oude handtondeuse, die allang geleden nieuw was geweest. Een zeker percentage van onze haren werd er eerder afgerukt dan gesneden. Een lelijk gezicht durfden wij maar trekken als het echt niet anders meer kon, want in dat geval waart ge het voorwerp van spot van noonk en de eventuele omstanders. Daarbij kon noonk dan zo van die lastige vragen stellen zoals: of we al vrijden, ofwel of de juffrouw in de school ook ene "kiel" aanhad, enz. ... Ik meen dat de prijs voor dat werkje één frank was, maar soms deed hij het ook voor twee drupkes.

Eens waren Nikola van Nees van Kloaze (Nic. Tans⁹, jaargenoot en in Zichen getrouwd) en zijn jongere broer, Jan¹⁰ (reeds lang overleden) naar ons komen spelen. Op een bepaald ogenblik zitten wij alle drie op de trappen van het wèrkes, want daar was binnenin altijd iets te zien. Hoog

6 Mathieu Stroeken (°26-04-1923), gehuwd in Vroenhoven

7 Herman Lenaerts (°29-06-1879 +15-03-1963)

8 Gertrude Smits (°Vroenhoven 27-11-1879 + 01-10-1947)

9 Nicolaus Tans (°10-06-1923 +16-03-2007) gehuwd met Maria Jongen

10 Jan Tans (°05-12-1924 + 06-08-1940)

boven de trappen onder de corniche was de vaal van het doêves de duiventil, want noonk hield daar duiven. Plots toen wij op die trappen zaten heeft één of meerdere van die duiven gemeend ons een cadeau van formaat te moeten naar beneden sturen, cadeau die op één van onze koppen uiteen is gespetterd en alle drie moeten we eruit gezien hebben dat het moeilijk te geloven was dat hier de productie van één zo een bestje in het spel was. Bij ons thuis hebben ze dan de schade terug hersteld van alle drie de slachtoffers.

Hier zou ik nog lang kunnen doorgaan, want Lambert Vos en ikzelf en nog anderen hebben in die omgeving waar we woonden een Witte-van-Zichem-achtige jeugd doorgebracht. Tijd die voor ons een mooi stuk herinnering is, maar die moeilijk aan de latere generaties kan verteld of uitgebeeld worden. Althans niet met het pover vertel- en schrijftalent dat ik heb.

Februari 1989